

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті розкрито зміст розвивальної та контекстної технологій навчання студентів. Подано короткий опис деяких інноваційних методів підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: інновації, майбутній учитель, технології, система підготовки.

В статті раскрыто содержание развивающей и контекстной технологий обучения студентов. Предоставлено краткое описание некоторых инновационных методов подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: инновации, будущий учитель, технологии, система подготовки.

The contexts of developing and contextual technologies of educating future Masters of education, a short description of some innovative methods of training them are revealed in the article.

Key words: innovations, future teacher, technologies, preparation system.

Постановка проблеми. Характерною особливістю процесу професійної підготовки майбутніх працівників освіти має стати його спрямованість на підготовку фахівців, спроможних не лише адаптуватися і пристосуватися до наявних умов, а й бути здатними активно сприймати і здійснювати зміни, що відбуваються в освітньому середовищі. Ці освітні орієнтири на початку 90-х років минулого століття отримали міжнародне визнання й набули розвитку в концепціях, програмах і рекомендаціях ЮНЕСКО [10, с. 42]. Наприкінці 70-х років ХХ століття автори всесвітньо відомої доповіді Римському клубу («Навчання без кордонів») обґрунтували положення щодо основних типів навчання – «підтримуючого» та «інноваційного».

Підтримуюче навчання – це процес і результат такої навчальної (як наслідок – й освітньої) діяльності, мета якої полягає в підтримці та відтворенні існуючої культури, соціального досвіду, соціальної системи. «Інноваційне навчання» – це процес і результат такої навчальної та освітньої діяльності, що стимулює внесення інноваційних змін в існуючу культуру, управлінське середовище [9, с. 81].

Таким чином, інноваційний підхід до побудови процесу професійної підготовки не можна вважати лише дидактичною проблемою, оскільки він має вихід на соціально важливі питання суспільного розвитку.

Ми погоджуємося із дослідниками, які дотримуються поглядів, що поняття «інновація» стосується як створення і поширення нововведень, так і змін, які носять особливий характер, зокрема зміни стилю діяльності та мислення [5, с. 56].

У процесі осмислення і проектування концептуальних підходів до професійної підготовки майбутніх працівників освіти предметом нашої уваги є вплив педагогічних технологій на оновлення змісту, форм організації професійної підготовки фахівців, формування професійної компетентності та професійно важливих особистісних якостей, готовності до виконання різних функцій професійної діяльності.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Розробкою педагогічних технологій займалися В. Безпалько, М. Кларін, Р. Куличенко, А. Нісімчук, О. Падалка, Н. Платонова, Н. Талізїна, О. Довженко, В. Шатуновський, Н. Шмельова, О. Шпак, І. Якиманська та ін. Термін «педагогічна технологія» отримав широке змістове та організаційне наповнення. У зв'язку з цим поділяємо погляди В. Сластьоніна і Н. Шмельової стосовно того, що педагогічна технологія – це впорядкована сукупність дій, операцій та процедур, які інструментально забезпечують отримання діагностичного та прогностичного результату у змінних умовах освітнього процесу [6; 7].

Мета статті полягає в розкритті змісту інноваційних технологій у системі підготовки майбутніх працівників освіти.

Вклад основного матеріалу. Аналіз наукових джерел свідчить, що використання інноваційних технологій у процесі професійної підготовки працівників освіти насамперед спрямовувалося на:

- теоретичну підготовку майбутніх працівників освіти, необхідну для реалізації ними своїх професійних функцій;
- формування в майбутніх фахівців уміння бачити, грамотно аналізувати і вирішувати педагогічні проблеми;
- формування цінностей педагогічної діяльності та професійно важливих особистісних якостей;
- формування психологічної і практичної готовності до виконання професійних ролей і функцій.

Технології професійно-особистісного формування фахівця забезпечують реалізацію основних компонентів процесу професійної підготовки: діагностування, цілепокладання, стимулюючо-мотиваційного, організаційно-діяльницького, контролюючо-регулятивного, оцінювально-результативного та аналітичного.

Діагностування – виявлення критеріїв і показників, що характеризують суть явища, яке вивчається. У закладі вищої педагогічної освіти увага, зокрема, приділяється якісним і кількісним показникам, які характеризують професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця (такими показниками є: актуальний рівень володіння знаннями, особистісний потенціал, рівень сформованості професійно важливих особистісних якостей, рівень готовності до виконання професійної діяльності, особистісно-професійного розвитку та ін.).

Цільовий компонент включає обґрунтування мети ідеально бажаного результату спланованого педагогічного процесу. Основою цілепокладання слугує модель особистості педагога, яка певною мірою виконувала роль цільового орієнтира процесу професійної підготовки учителів.

Стимульовально-мотиваційний компонент реалізується через заходи, направлені на актуалізацію процесу формування особистості майбутнього фахівця, стимулювання в майбутніх працівників освіти інтересу, потреби в досягненні поставленої мети, формування позитивних внутрішніх мотивів оволодіння знаннями.

Організаційно-діяльнісний компонент відображає процесуальну сутність забезпечення цілісності процесу професійної підготовки працівників освіти.

Контрольно-регулятивний компонент передбачає поєднання контролю за здійснюваним процесом із боку викладачів, керівників практики і самоконтролю – із боку самих студентів.

Оцінювально-результативний – оцінка досягнутих результатів із боку організаторів і виконавців даного процесу та самооцінка – із боку студентів.

Аналітичний компонент дає змогу порівнювати бажане і досягнуте на основі зіставлення з освітньо-кваліфікаційними характеристиками фахівця, стандартами діяльності та особистості педагога.

Оскільки педагогічні технології потребують осмислення на чотирьох рівнях (концептуальному, процедурному, предметно-конкретному та етапі матеріалізації), нами за основу моделі професійної підготовки майбутнього працівника освіти було взято ідею цілісного професійно-особистісного формування особистості фахівця.

Ураховували при цьому те, що процес професійної підготовки майбутніх педагогів будувався на основі системного підходу, який передбачає інтеграцію знань і вмінь, здійснення взаємозв'язку між навчальними дисциплінами як за структурними, так і функціональними компонентами.

Система неперервної професійної підготовки працівників освіти має функціонувати як соціально-педагогічна система. На думку В. Маслова, механізм формування вмінь у майбутніх педагогів, які не мають досвіду педагогічної діяльності, складається з таких етапів: формування знань щодо наукових основ професійної діяльності; формування психолого-педагогічних знань і забезпечення їх спрямованості на педагогічну діяльність; формування елементарних умінь (застосовувати набуті знання; використовувати доцільні способи виконання професійних процедур, пов'язаних із педагогічним циклом); формування складних професійних умінь (моделювати педагогічні ситуації, проектувати розвиток навчальної діяльності тощо) [4].

Із метою реалізації ідеї професійно-особистісного формування фахівця ми намагалися використовувати технології, які сприяють тому, щоб засвоєні у процесі навчання знання, вміння і навички трансформувалися з предмета навчання в засіб праці, орієнтовану основу діяльності.

У практику професійної підготовки майбутніх працівників освіти нами було запроваджено технологію *розвивального навчання* (В. Андрєєв, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, В. Сластьонін, Н. Кузьміна, Н. Платонов та ін.), що передбачає побудову процесу професійної підготовки майбутніх учителів на межі їх можливостей та здібностей, активне управління гностичним компонентом навчально-пізнавальної діяльності, сприяє інтенсифікації навчального процесу та активізації пізнавальної діяльності майбутніх учителів [3; 8].

У процесі професійної підготовки майбутніх працівників освіти нами було апробовано такі форми навчальної діяльності:

- проблемний виклад матеріалу;
- проведення спільно з викладачами і практичними працівниками міждисциплінарних конференцій і семінарів, «круглих столів», які сприяють професійному, інтелектуальному і моральному зростанню майбутніх педагогів;
- індивідуально-творчі та групові форми роботи;
- логічні завдання;
- участь у педагогічних проектах і програмах, що розвивають навички самостійного мислення, вибору, пошуку, наукової поведінки;
- підготовка і захист індивідуально-дослідних завдань, творчих робіт;
- управління самостійною роботою студентів, процесом їх самоосвіти;
- формування потреби у самовдосконаленні, самореалізації та знаходженні внутрішніх джерел саморозвитку;
- самостійна індивідуальна робота, консультування тощо.

У використанні технологій розвивального навчання діяльність викладача спрямована на формування в студентів особистісних установок і системи ціннісних орієнтацій, адже в сучасних умовах він виступає насамперед у ролі організатора процесу їх професійної підготовки.

У практиці роботи Хмельницького національного університету ми використовували *технологію контекстного навчання* (Н. Борисова, А. Вербицький, В. Вергасов, Н. Платонов та ін.), що передбачає побудову навчального матеріалу на основі розвивальної моделі професійної діяльності, причому вимоги з боку професії є основними, такими, що визначають зміст підготовки майбутніх фахівців [2]. А. Вербицький трактує технологію *контекстного навчання* як «сукупність предметних завдань, організаційних, технологічних форм і методів діяльності, ситуацій соціально-психологічної взаємодії, характерних для конкретної практичної діяльності» [1].

Як засвідчила практика, технології контекстного навчання дають можливість:

- звертатися у процесі навчання до реального досвіду і практики педагогічної діяльності;
- аналізувати й осмислювати на конференціях, дискусіях, семінарських і практичних заняттях актуальні проблеми педагогічної практики, різні педагогічні явища, проблеми, суть і причини їх виникнення, можливі шляхи вирішення;
- залучати студентів до розробки програм вирішення конкретних педагогічних проблем;
- відпрацьовувати технології здійснення педагогічної діяльності;
- формувати професійне мислення, індивідуально-творчий стиль роботи через моделювання наслідків педагогічного впливу.

У практиці педагогічної підготовки майбутніх учителів використовувалися: розробки різних типів педагогічних проблем, ситуацій і стилів відповідно до їх ускладнення; алгоритми-рекомендації з метою відпрацювання орієнтованої основи дій у процесі вирішення кожного типу завдань і проблем. При цьому кожному рівневі вивчення предметів психолого-педагогічного циклу відповідали певні типи завдань. Дидактично грамотне їх використання сприяє підвищенню інтересу студентів до практичної педагогічної діяльності, залученню їх до активної участі в ній, формуванню вмінь і навичок роботи з учасниками навчально-виховного процесу і різними типами педагогічних ситуацій і проблем.

Сучасним дидактичним пошукам технологій контекстного навчання (А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак, Н. Шмельова) властиві орієнтація на тісний зв'язок навчання із безпосередніми життєвими потребами, інтересами і досвідом студентів. Вищеозначеними вченими було доведено, що кожен студент – це носій індивідуального особистісного досвіду, який не лише потрібно враховувати, а й на який необхідно опиратися у процесі професійної підготовки.

Ідея опори на власний досвід студента розроблялася нами в контексті дидактичних пошуків цілісного занурення студентів у професійно спрямоване середовище. Основою такого підходу є формування професійно спрямованого середовища у ЗВО, постановка студента в позицію активного суб'єкта власного професійного формування, пошуку і визначення власних особистісних цільових установок і ціннісних орієнтацій. Зокрема йдеться не просто про залучення емпіричних спостережень, запасу життєвих вражень студентів у ролі допоміжного матеріалу, що використовується викладачем як ілюстративне доповнення, а про досвід студентів (насамперед у запровадженні системи неперервної педагогічної практики), який може і повинен слугувати важливим джерелом навчального пізнання.

Необхідною складовою професійної компетентності педагога є комунікативні вміння, тобто вміння встановлювати вербальні та невербальні форми контактів з учасниками навчально-виховного процесу.

У ході навчально-виховного процесу у вищому педагогічному навчальному закладі активно використовуються технології педагогічної комунікації, що сприяють формуванню в студентів професійної мови, навчання якої базується на отриманні знань загалом та професійних знань зокрема. Студенти на основі міжпредметного підходу у процесі вивчення курсів «Культура ділового мовлення», «Вступ до спеціальності», «Психологія педагогічної діяльності» та інших оволодівали писемною комунікацією через оволодіння різними формами ділової та професійної кореспонденції (підготовка листів; подання письмового прохання, угоди, вимог, рекомендацій, доповідних записок тощо), а також усною – завдяки оволодінню технологією усної комунікації (на основі телефонних розмов, інтерв'ювання, усного опитування, участі у прес-конференції, публічного виступу, захисту проекту тощо).

Використання навчального діалогу як особливого виду навчальної технології майбутніх педагогів передбачає:

- комунікативну роботу в команді;
- активну взаємодію студентів із викладачами та практичними педагогами;
- групові дискусії, «круглі столи»;
- використання аудіо- та відеотехніки, імітаційних ігор тощо.

Перспективним напрямом удосконалення професійної підготовки працівників освіти є запровадження інформаційних технологій, реалізація можливостей яких (комп'ютерна візуалізація навчальної інформації, архівне зберігання значних об'ємів інформації, можливість легкого доступу користувача до центрального банку даних, обробки результатів навчального експерименту та ін.) дає можливість організувати нові види навчальної діяльності, якот: інтерактивний діалог (взаємодія користувача з комп'ютером), автоматизований контроль результатів навчальної діяльності, корекцію за результатами контролю, тренування, тестування тощо.

Варто виділити такі засоби навчання, функціонування яких базується на інформаційних та комунікаційних технологіях:

- навчальні програмні засоби (електронні варіанти посібників, підручників, текстів лекцій, програм навчальних дисциплін, планів семінарських і практичних занять тощо), методичне призначення яких полягає у повідомленні знань, формуванні вмінь і навичок навчальної та практичної діяльності;
- програми діагностики результативності процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, оволодіння навчальним матеріалом із певної дисципліни;
- моделюючі програмні засоби, призначені для створення моделі об'єкта, явища або ситуації;
- демонстраційні програмні засоби.

Особлива увага в закладі приділялася навчання інформаційним технологіям, особливо програмам, пов'язаним із застосуванням інформаційних систем у різних практичних галузях педагогічної діяльності: моніторингу управлінських явищ чи процесів, роботі з конкретною ситуацією, організації педагогічної діяльності. Так, у ході розробки навчальної програми з інформатики домінуючими були міркування про те, який рівень компетентності в інформаційних технологіях необхідний студенту для того, щоб стати професійним педагогом після завершення навчання.

Використані технології створюють умови активізації професійного формування майбутнього фахівця на основі осмислення цінностей педагогічної діяльності, необхідності оволодіння певним рівнем знань, зразками професійної поведінки. Такий підхід до організації процесу професійної підготовки допомагає створити атмосферу професійного компетентного формування, яка ставить студента не лише в позицію суб'єкта пізнання, а й суб'єкта власного професійно-особистісного розвитку і саморозвитку.

Висновки. Отже, здійснювані нами системний, акмеологічний, практико-орієнтований підходи сприяють створенню необхідних умов для реалізації потенціалу майбутнього фахівця у процесі професійного навчання та розвитку внутрішніх можливостей, здійсненню процесу постійного професійного вдосконалення фахівця, формуванню і розвитку професійно важливих його особистісних якостей.

Використання в ході професійної підготовки майбутніх працівників освіти інноваційних технологій сприяє формуванню в них:

- професійної ідентичності (сприйняття професійних етичних норм і правил поведінки);
- оволодіння професійною етикою;
- конкурентоздатності в отриманні місця роботи на конкурсній основі та професійної кар'єри;
- прагнення до професійного та особистісного вдосконалення;
- мотивації до продовження навчання.

Інноваційні технології запроваджувалися нами в контексті ідеї оптимального поєднання теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки працівників освіти, що трактується нами як необхідна дидактична умова успішного функціонування системи неперервної професійної підготовки майбутніх учителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицкий А. А. Технология контекстного обучения в системе повышения квалификации / А. А. Вербицкий, Н. В. Борисова. – М. : Наука, 1989. – 147 с.
2. Вергасов В. М. Активизация мыслительной деятельности студентов в высшей школе / В. М. Вергасов. – К. : Вища школа, 1979. – 216 с.
3. Занков Л. В. Развитие учащихся в процессе обучения / Л. В. Занков. – М. : Педагогика, 1963. – 184 с.
4. Маслов В. И. Теория и методика организации непрерывного повышения квалификации руководителей школ : учеб. пособие / В. И. Маслов. – К. : МНО УССР, 1990. – 259 с.

5. Пригожин А. И. Нововведения: стимулы и препятствия / А. И. Пригожин. – М. : Просвещение, 1989. – 173 с.

6. Слостенин В. А. Социальный педагог: готовность к профессиональной деятельности / В. А. Слостенин // Научные труды. – М. : МПГУ, 1995. – С. 2–12. – (Серия «Психолого-педагогические науки»).

7. Шмелева Н. Б. Профессионально-личностное развитие социального работника : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Н. Б. Шмелева. – Ульяновск, 1997. – 289 с.

8. Щукова Н. Е. Новые технологии воспитательно-го процесса / Н. Е. Щукова, В. Ю. Питюков, А. Н. Савченко, Е. А. Осипова. – М. : Педагогика, 1994. – 154 с.

9. Botkin J. W. No limits to learning / J. W. Botkin, M. Etmandra, M. Malitza. – Oxford = New York : Pergamon Press. – 159 p.

10. Towards developing new teacher competencies in response to mega-trends in curriculum reforms. – Bangkok, 1992. – 428 p.

Дата надходження до редакції: 08.11.2018 р.

УДК 371.64/.69

Наталія БІФЕРТ,

*учитель математики та інформатики,
учитель вищої категорії ЗОШ I-III ступенів № 3
м. Березівки Одеської області*

РОЛЬ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТВОРЕННІ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО КОНТЕНТУ

У статті розглянуто поняття цифрового контенту та найбільш поширені технології (зокрема й програмне забезпечення для їх створення), що дозволяють підвищити якість означеного контенту та урізноманітнити представлення інформації для електронних засобів навчання. Наведено приклади використання цих технологій в освітньому процесі.

Ключові слова: цифровий освітній контент, інформаційно-комунікаційні технології, електронні засоби навчання, презентація, сторітеллінг, скрайбінг, скетчноутинг, QR-коди.

В статті рассмотрено понятие цифрового контента и наиболее распространенные технологии (в том числе программное обеспечение для их создания), позволяющие повысить качество указанного контента и разнообразить представление информации для электронных средств обучения. Приведены примеры использования этих технологий в образовательном процессе.

Ключевые слова: цифровой образовательный контент, информационно-коммуникационные технологии, электронные средства обучения, презентация, сторителлинг, скрайбинг, скетчноутинг, QR-коды.